INFORMACJA
o spotkaniu Rzecznika Praw Obywatelskich
z przedstawicielami „Grupy Inicjatywnej ds. związków partnerskich” –
Panią Ygą Kostrzewą oraz Panem Krystianem Legierskim
w dniu 9 marca 2010 r.

Dnia 9 marca 2010 r. odbyło się drugie spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawicielami Grupy Inicjatywnej ds. związków partnerskich – Panią Ygą Kostrzewą oraz Panem Krystianem Legierskim.

Przedmiotem dyskusji była sytuacja prawna osób pozostających w nieformalnych związkach faktycznych, w szczególności związkach osób tej samej płci. Członkowie Grupy Inicjatywnej przedstawili Rzecznikowi Praw Obywatelskich „postulaty” niemajątkowe oraz majątkowe dotyczące proponowanych zmian brzemienia lub interpretacji przepisów prawa dotyczących nieformalnych związków osób tej samej płci.

Podczas spotkania poddano szczegółowej analizie obowiązujący stan prawny w dziedzinie:

- pochówku zmarłych;
- prawa do odmowy składania zeznań w postępowaniu karnym, administracyjnym, podatkowym oraz cywilnym;
- pełnomocnictw procesowych;
- przysposobienia;
- praw cudzoziemców;
- udzielania informacji o stanie zdrowia pacjenta.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że w wielu kwestiach wskazanych przez przedstawicieli Grupy Inicjatywnej nie jest konieczna zmiana obowiązujących przepisów dla ochrony praw osób pozostających w nieformalnych związkach tej samej płci. Istnieje jednak potrzeba właściwego stosowania oraz egzekwowania obowiązujących przepisów przez zobowiązane do tego podmioty i organy. Natomiast

w przypadku gdy brzmienie przepisów prawa nie pozwala na przyznanie określonych uprawnień partnerom nieformalnych związków faktycznych jedynym środkiem zmiany tego stanu rzeczy jest podjęcie inicjatywy legislacyjnej przez legitymowane do tego podmioty, o ile podzielają one wskazane przez Grupę Inicjatywną postulaty.

W związku z powyższym, podczas spotkania ustalono, że:

1. Rzecznik Praw Obywatelskich zwróci się do Ministra Zdrowia w sprawie:

a) Konieczności prawidłowego stosowania przepisów ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2000 r., Nr 23, poz. 295, ze zm.) dotyczących pochówku zmarłych. Przedstawiciele Grupy Inicjatywnej wskazali, że zwracający się do nich lekarze mają problemy z interpretowaniem postanowień ustawowych dotyczących możliwości wydawania zwłok osobom bliskim zmarłego. Zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, prawo do pochowania zwłok ludzkich ma najbliższa pozostała rodzina osoby zmarłej, a mianowicie: pozostały małżonek, krewni zstępni, krewni wstępni, krewni boczni do 4 stopnia pokrewieństwa, powinowaci w linii prostej do 1 stopnia. Jednakże art. 10 ust. 1 zd. 4 ustawy podkreśla, że prawo pochowania zwłok przysługuje również „osobom, które do tego dobrowolnie się zobowiążą". W konsekwencji nieformalni partnerzy, bez względu na orientację seksualną, mają prawo do pochowania bliskiej zmarłej osoby, jeżeli dobrowolnie się do tego zobowiążą. Należy także zwrócić uwagę, że Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 maja 1982 r. (IV CR 171/82) wskazał, iż „O miejscu i sposobie pochowania zwłok, a także o wyborze osoby, która ma się tym zająć, decyduje przede wszystkim pozostawiona wola zmarłego; dopiero gdy zmarły takich dyspozycji nie pozostawił, zajęcie się pogrzebem i podjęcie koniecznych w związku z tym decyzji należy do osób wymienionych w art. 10 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. Nr 11, poz. 62)."

b) Konieczności prawidłowego stosowania przez personel medyczny przepisów ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz.

U. z 2009 r., Nr 52, poz. 417, ze zm.) oraz ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz. U. z 2008 r., Nr 136, poz. 857, ze zm.), dotyczących udzielania informacji o stanie zdrowia pacjenta osobom przez niego upoważnionym. Przedstawiciele Grupy Inicjatywnej wskazali, że w praktyce zakładów opieki zdrowotnej osobom bliskim dla pacjenta nie są udzielane informacje na temat jego zdrowia wbrew przepisom ustawowym wskazującym na taką możliwość, w szczególności w sytuacji gdy pacjent jest nieprzytomny. Zgodnie z art. 9 ustawy o prawach pacjenta, pacjent ma prawo do informacji o stanie zdrowia. Inne osoby, w tym zarówno małżonek jak i nieformalny partner pacjenta, mogą uzyskać od personelu medycznego informację o stanie zdrowia pacjenta jedynie po wyrażeniu zgody na udzielenie im tych informacji przez pacjenta lub jego przedstawiciela ustawowego (art. 9 ust. 4). Natomiast art. 31 ust. 6 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty stanowi, że jeżeli pacjent nie ukończył 16 lat lub jest nieprzytomny bądź niezdolny do zrozumienia znaczenia informacji, lekarz udziela informacji osobie bliskiej w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy o prawach pacjenta, czyli małżonkowi, krewnym lub powinowaty do drugiego stopnia w linii prostej, przedstawicielowi ustawowemu, a także osobie wskazanej przez pacjenta oraz osobie pozostające z pacjentem we wspólnym pożyciu, bez względu na jej orientację seksualną.

2. Rzecznik Praw Obywatelskich podejmie sprawę sądowej interpretacji art. 115 § 11 kodeksu karnego. Zgodnie z tym przepisem „osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu”. W związku z jasnym brzmieniem przepisu należy uznać, że uprawnienia przyznane osobom najbliższym przysługują im bez względu na orientację seksualną.

Termin kolejnego spotkania Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawicielami Grupy Inicjatywnej ds. związków partnerskich zostanie ustalony po podjęciu wskazanych działań.